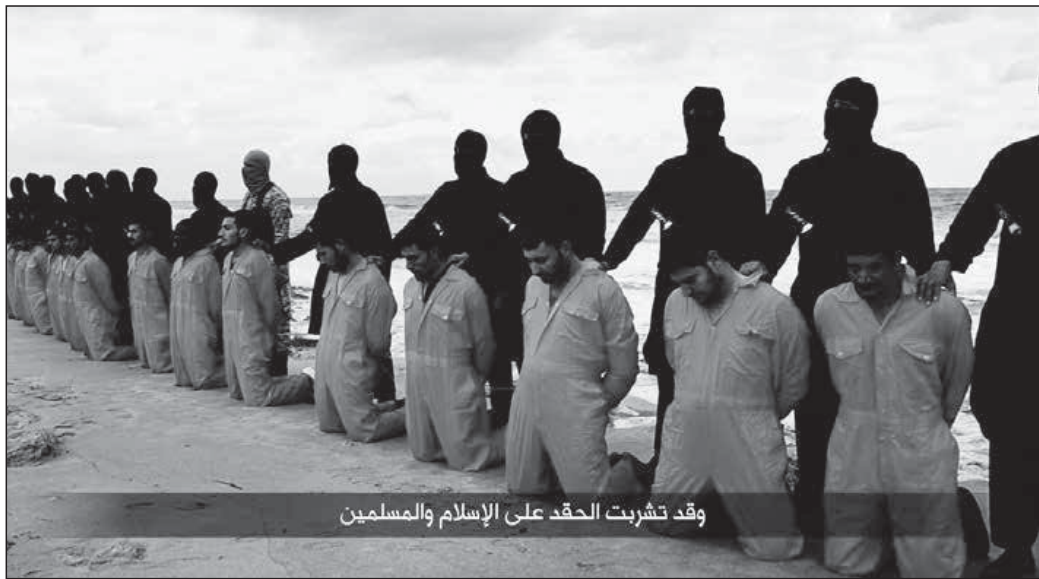

شناسایی و تأمین منابع مالی داعش

دکتر حمید نساج - استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان
مینا نظری - کارشناس ارشد علوم سیاسی، اصفهان
مهديه پوررنجبر - کارشناس ارشد علوم سیاسی، دانشگاه اصفهان

چکیده:

صلح و برقراری امنیت همواره دغدغه‌ی اصلی کشورها و ملت‌ها بوده است، از جمله مسائلی که همواره، امنیت کشورها را تهدید کرده مسأله تروریسم است. برای مقابله با تروریسم راه‌های متعددی مورد ارزیابی قرار گرفته است. یکی از مهم‌ترین این راه‌ها شناسایی تأمین مالی این گروه‌ها و مقابله با آن‌ها است. در این نوشتار کوشش می‌شود منابع مالی دولت اسلامی شام و عراق ملقب به داعش با روش توصیفی-تحلیلی بررسی شود. سازه‌ی اصلی این نوشتار این است که میان منابع اقتصادی داعش و انجام عملیات تروریستی ارتباط مستقیم وجود دارد و بدون پشتوانه‌ی مالی انجام فعالیت‌های تروریستی امکان‌پذیر نیست. از این‌رو شناخت و شناسایی این منابع برای مقابله با این گروه، پیش‌شرط اساسی است. قاچاق نفت، سلاح، آثار هنری و

همچنین دریافت باج و مالیات از فعالیت‌های محلی و جرائمی مانند آدم‌ربایی، جعل، تقلب در کنار حمایت‌های مالی گسترده دولتهای غربی و عربی خلیج فارس از جمله مهم‌ترین منابع مالی داعش محسوب می‌شود.

واژگان کلیدی: تروریسم، داعش، دولت اسلامی شام و عراق، منابع مالی، نفت.

مقدمه

در جهان امروز، پدیده‌ی تروریسم به‌عنوان عامل محرکه‌ی تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و...، جایگزین پدیده‌های سیاسی شناخته‌شده، مثل انقلاب، جنگ‌ها، شورش‌ها و... شده و زندگی سیاسی در سطوح مختلف آن‌را به چالش کشیده است. تروریسم به‌عنوان وجهی از خشونت، هم در تاریخ کشورهای غربی و هم در تاریخ کشورهای شرقی مدام اتفاق افتاده است و این وضعیت تا به امروز نه تنها کمتر شده بلکه حتی به سمت تئوریزه شدن هم رفته است (فیرسی، ۱۴۵) با این وجود، تا قبل از حادثه یازدهم سپتامبر، حوادث تروریستی در عرصه‌ی جهانی در اولویت نخست قرار نگرفته بود و حتی بعضاً به‌لحاظ لجیستکی و تبلیغاتی، مورد حمایت کشورهای بزرگ قرار گرفت اما با حوادث یازدهم سپتامبر مسأله تروریسم به‌عنوان مقوله‌ی در ضدیت با صلح و امنیت جهانی در کانون توجه قرار گرفت. تصویب قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ در ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۱ تنها در ظرف سه دقیقه، نقطه‌ی آغازین روندی به‌سوی تدوین کنوانسیون فراگیر علیه تروریسم جهانی بود (بزدانی، ۷۷) در کنار تدوین کنوانسیون‌ها برای مقابله با تروریسم، راههای متعدد دیگری نیز مورد توجه قرار گرفت. یکی از مهم‌ترین این‌راهها، شناسایی تأمین مالی این گروهها و مقابله با آن است؛ زیرا بین توانایی اقتصادی این گروهها و انجام فعالیت‌های تروریستی ارتباط مستقیم وجود دارد و بدون پشتوانه‌ی مالی انجام فعالیت‌های تروریستی امکان‌پذیر نیست. از جمله گروههای تروریستی مطرح در عصر فعلی را می‌توان گروه تروریستی داعش دانست که در این پژوهش مبنای بررسی قرار داده شده است. از این‌رو اگر ماهیت، پشتوانه مالی و عقبه این فرقه تروریستی بر اساس مدارک و مستندات افشا شود، مقابله با این فرقه تروریستی به شکل مؤثرتری به پیش می‌رود. پیرو مباحث یادشده منابع مالی گروه تروریستی داعش مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است. شناسایی و ارزیابی منابع مالی این گروه تروریستی بدون آشنایی مختصر با مفاهیم نظری تروریسم به‌طور کلی و دولت اسلامی عراق و شام به‌عنوان گروه تروریستی مورد مطالعه در این پژوهش ناقص به نظر می‌رسد لذا ضمن نگاهی مختصر به مفاهیم نظری و پیشینه‌ی این گروه تروریستی، منابع مالی دولت اسلامی شام و عراق موسوم به داعش محور بررسی قرار خواهد گرفت.

✿ عناصر اصلی و انواع تروریسم

واقعیت این است که هیچ تاریخ روشنی از تروریسم موجود نیست. برخی آغاز تروریسم را از انقلاب فرانسه می‌دانند و برخی دیگر شروع آن را مصادف با گسترش تفکرات آنارشیستی در قرن ۱۹ می‌دانند و برخی دیگر بر این باورند که سابقه اقدامات تروریستی حداقل به قرن اول پیش از میلاد باز می‌گردد (آقایی، ۲۳۷) واژه تروریسم از زبان فرانسه قدیم و لاتین گرفته شده و به معنای ترساندن و به وحشت انداختن است. ترور را معمولاً در فارسی، به معنای «قتل سیاسی» بکار می‌برند. واژه‌های فتک، ارباب، ارهاب و اغتیال در عربی نیز به نوعی معنای آن را دربردارند (دری نورگورانی، ۱۰۸) این واژه برای نخستین بار در فرهنگ‌های لغات انگلیسی زبان در سال ۱۷۹۸ درج شد (درویشی، ۱۳۹) اما باید متذکر شد، واژه تروریسم در دوران جدید ریشه در تحولات اواخر قرن هجدهم میلادی دارد (صفوی، ۱۵) در تعریف تروریسم به عنوان یک پدیده سیاسی باید گفت، تروریسم از سایر پدیده‌های سیاسی از جمله انقلاب، شورش، کودتا، جنگ و... متفاوت است و تا به حال هیچ تعریف جامع و مانعی درباره تروریسم ارائه نشده است که محققان روی آن توافق داشته باشند به عبارت دیگر تروریسم یکی از مناقشه برانگیزترین واژه‌ها در مقام تعریف علمی است (فیرحی، ۱۴۸) والتر لاکوئر معتقد است تعریف جامع از تروریسم وجود ندارد. جفری سیمون، پس از جمع آوری تعاریف مختلف، اعلام نمود حداقل ۲۱۲ تعریف مختلف از تروریسم وجود دارد که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره خواهد شد (پورسعید، ۱۴۷) فرهنگ حقوقی بلک، تروریسم را استفاده یا تهدید به استفاده از خشونت برای ارباب یا ایجاد ترس خصوصاً به عنوان وسیله‌ای برای تأثیر گذاشتن بر رفتار سیاسی می‌داند (جلالی، ۵۱: ۱۳۸۴) آکس. پ. اشمیر در تعریفی کوتاه و مشهور، تروریسم را عبارت دانست از شیوه اقدامات تکراری به منظور ایجاد دلهره و رعب و وحشت که به دلایل سلیقه ورزی، جنایی و یا سیاسی توسط گروه‌های مختلف به کار رفته است (جی بدی، ۲۴۹)

شریف بسیونی، تروریسم را عبارت دانست از رفتار اجبار آفرین فردی یا دسته جمعی با به کارگیری استراتژی‌های خشونت همراه با ترور است که یک عنصر بین‌المللی را در بر گرفته یا علیه آماج تحت حمایت بین‌المللی است و هدف آن نیز ایجاد نتیجه قدرت طلبانه می‌باشد (بشیری، ۸۰) بر پایه نوشته دائرة المعارف بریتانیکا، تروریسم به معنی کاربرد سیستماتیک ارباب یا خشونت پیش بینی ناپذیر بر ضد حکومت‌ها، مردمان یا افراد برای دستیابی به یک هدف سیاسی ست (طیب، ۵۶) ریچارد هنل نیز در کتاب «تروریسم؛ شکل جدید جنگ» با در نظر گرفتن مشکلات و موانع موجود بر سر راه تعریف تروریسم، آن را به شکل زیر تعریف می‌کند: «تروریسم تلاش آگاهانه برای اعمال ترور از طریق یک عملکرد سمبلیک است که

استفاده یا تهدید به استفاده از زور مهلک غیر طبیعی را به منظور نفوذ بر یک شخص یا گروه هدف در بر دارد» (هنل، ۱۳۶) شاید بتوان گفت دلیل این که تعریف‌های مشخصی از تروریسم در عرصه بین‌الملل نشده این است که شخص تروریست از یک طرف تروریست فرض می‌شود و از طرف دیگر جنگجوی آزادی است (غفوری، ۳۵۹) به عبارت دیگر، در تعریف پدیده تروریسم نباید از تأثیر قضاوت‌های ارزشی غفلت نمود (خداوردی، ۱۳۲) زیرا اقدامات تروریستی با مبارزه در راه آزادی و استقلال همراه هستند و همچنین آنچه چهره تروریسم را سیاه می‌کند، توسل به خشونت یا تهدید به آن علیه شهروندان است. بنابراین می‌توان گفت تروریسم بی‌محتواست (عالی پور، ۵۸۵) علی‌رغم اختلاف نظرات موجود پیرامون این واژه به نظر می‌رسد در یک جمع بندی برخی عناصر مشترک در بسیاری از تعریف‌ها اعمال یا تهدید به اعمال خشونت و زور؛ برنامه‌ریزی شده؛ دارای انگیزه و هدف سیاسی یا اجتماعی؛ ماهیت زیرمینی (پنهانی، جنایی و محرمانه) می‌باشند (دری نوگورانی، ۱۰۸) لذا تروریسم عبارت از استفاده و کاربرد عامدانه و برنامه‌ریزی شده خشونت یا فرهنگ خشونت، از طریق ایجاد وحشت و ارباب به‌منظور رسیدن به اهداف سیاسی و یا ایدئولوژیک است (اقارب برست، ۵)

یکی دیگر از پیامدهای گسترش تروریسم، متنوع شدن اشکال تروریسم است. بنابراین، گونه‌شناسی مختلفی از تروریسم قابل بازشناسی است که هر یک بر پایه و معیارهای خاص شکل گرفته است. در ساده‌ترین تقسیم‌بندی از انواع تروریسم، می‌توان به دو دسته تروریسم فردی و تروریسم سازمانی اشاره کرد. در تقسیم‌بندی دیگر که بر اساس اهداف تروریسم صورت گرفته است، تروریسم را می‌توان به نارکو تروریسم، که اطلاق به خشونت به کار گرفته شده از طرف سوداگران مواد مخدر است، تروریسم ملی‌گرا، تروریسم سیاسی، تروریسم مذهبی تقسیم کرد. تروریسم را می‌توان بر اساس انگیزه نیز به تروریسم ایدئولوژیک، تروریسم ملت‌گرا و تروریسم انقلابی تقسیم کرد. گونه‌شناسی دیگر تروریسم، تقسیم تروریسم بر پایه تاریخی است که عبارتند از تروریسم سنتی و مدرن. به‌طور کلی می‌توان گفت، تغییر استراتژی‌های مبارزاتی و تاکتیک‌های عملیاتی گروه‌های تروریستی بزرگترین تحول دهه‌های اخیر تروریسم محسوب می‌شود. همچنین باید مطرح کرد که تروریسم مدرن به‌عنوان نتیجه ناگزیر مدرنیته، می‌تواند به دو نوع تروریسم متعارف و تروریسم غیر متعارف قابل تقسیم است. هر کدام از این تروریسم‌ها خود به گونه‌های مختلفی از جمله، تروریسم دولتی، سایبر تروریسم، تروریسم میکروبی، تروریسم هسته‌ای و تروریسم شیمیایی قابل تقسیم هستند. (آکام نیوز، ۱۳۹۲؛ کد مطلب ۱۳۷۲) با نگاهی به انواع سنخ‌شناسی که از تروریسم ارائه شد می‌توان دریافت که بسیاری از گونه‌ها که به‌عنوان تروریسم مطرح شد اصولاً دارای مختصات و ویژگی‌های مورد نظر در یک فعل تروریستی نیستند. به‌عنوان نمونه،

تروریسم مواد مخدر، عملاً فاقد عناصر سازنده مفهوم تروریسم است. تأکید بر مبحث فوق از یک سو و گسترده بودن فعالیت گروه تروریستی داعش در محورهای متعدد از سوی دیگر منجر گردیده که نتوانیم این گروه تروریستی را تنها در ذیل یکی از این گروه‌های تروریستی خاص قرارداد. امری که با توضیح بیشتر در مباحث آتی و ضمن شناخت این گروه صورت خواهد گرفت.

❁ دولت اسلامی عراق و شام «داعش»

دولت اسلامی (الدولة الإسلامية) که پیشتر دولت اسلامی عراق و شام (الدولة الإسلامية فی العراق والشام) نامیده می‌شود و با نام اختصاری داعش شناخته می‌شود، یک گروه شورشی فعال در عراق و سوریه است که خود را کشوری مستقل دانسته و بخش‌هایی از شمال سوریه و عراق را در تصرف خود دارد. این گروه به رهبری ابوبکر البغدادی از جنگجویان سلفی جدا شده از شبکه‌ی القاعده تأسیس شده و با دولت‌های عراق و سوریه و گروه‌های مخالف دولت سوریه وارد جنگ شده‌است. داعش از زمانی که در سوریه ظاهر شده درباره خاستگاه، اقدامات، اهداف و ارتباطاتش جنجال‌های طولانی را به وجود آورده و باعث شده است به محوری از محورهای مطالب مطبوعات و رسانه‌ها و تحلیل‌ها و گزارش‌ها تبدیل شود. هویت و اهداف این گروه بنیادگرا و ارتباطات آن به علت اطلاعات متناقض چندان مشخص نیست. گروهی معتقدند داعش یکی از شاخه‌های القاعده در سوریه است. گروه دیگری آن را یک سازمان مستقل می‌دانند که برای تشکیل دولت اسلامی در تلاش است و یک گروه سوم نیز معتقد است داعش ساخته و پرداخته نظام سوریه است تا مخالفان و گروه‌هایش را نابود کند. با این وجود دولت اسلامی عراق و شام مشهور به داعش گروه مسلح تروریستی است که براساس ایدئولوژی گروه سلفیه شکل گرفته است و هدف آن ایجاد دولتی اسلامی با اعتقادات خاص خود در خاک کشورهای سوریه، عراق، اردن و فلسطین است. داعش را می‌توان مولود نامبارک تهاجم نظامی ارتش آمریکا و انگلیس به عراق نامید که با شعار مبارزه با آمریکا تلاش کرد با دامن زدن به تبلیغات دروغین مذهبی و مظلوم‌نمایی، به‌عنوان جایگزین نیروهای اشغالگر آمریکایی در عراق به آمال خود مشروعیت و تأسیس دولت به اصطلاح اسلامی شام و عراق رسمیت ببخشد (پرس، ۱۳۹۳، کد مطلب ۳۳۱) ریشه‌های تشکیل این گروه که قدیمی‌ترین تشکیلات در بین همه گروه‌های مسلح برجسته در منطقه است به سال ۲۰۰۴ میلادی باز می‌گردد، زمانی که ابومصعب زرقاوی سرکرده القاعده در عراق گروهی به نام «جماعت توحید و جهاد» تشکیل داد (جوان آنلاین، ۱۳۹۳، کد مطلب ۶۵۶۴۷۳) زرقاوی که ریاست این گروه را به‌عهده داشت با القاعده به رهبری اسامه بن لادن بیعت کرد و نماینده القاعده در این منطقه شد. زرقاوی

در سال میلادی ۲۰۰۶ بدست نظامیان آمریکایی به قتل رسید (دانا، ۱۳۹۳، کد مطلب: ۱۱۴۹۵۷) و یکی از اعضای ارشد این گروه بنام «ابوحمزہ مهاجر» رهبری این گروه را بدست گرفت. المهاجر برای توسعه داعش تلاش فراوان کرد و عملیات‌های مختلفی علیه نیروهای آمریکایی طراحی کرد. در همین حال، در پایان سال ۲۰۰۶ «دولت اسلامی عراق» به رهبری ابو عمر البغدادی تشکیل شد. تا این که در آوریل ۲۰۱۰ در حمله مشترک نیروهای عراقی و آمریکایی همراه با «ابوعمر بغدادی» یکی دیگر از فرماندهان ارشد این گروه به قتل رسید (روشن خیر، ۱۳۹۳، کد مطلب: ۱۸۷۳) با مرگ ابو عمر بغدادی، شورای مشورتی دولت اسلامی عراق پس از گذشت ده روز، تشکیل جلسه داد و «ابوبکر بغدادی» را به ریاست گروه برگزید (سایت سه نشانه، ۱۳۹۳، کد مطلب: ۲۹۹۵۱) ابوبکر بغدادی در سال ۱۹۷۱ میلادی در یک خانواده مذهبی دارای عقیده سلفی تکفیری در شهر سامرا به دنیا آمد. بغدادی فارغ‌التحصیل دانشگاه اسلامی بغداد است و لیسانس و فوق لیسانس و دکترایش را در این دانشگاه گرفته است و با فرهنگ اسلام، علوم تاریخ، انساب، فقه و مباحث شرعی آشنایی کامل دارد. بغدادی فعالیت‌های خود را با تبلیغ و آموزش شروع کرد و بعدها به کار نظامی روی آورد و امروز به‌عنوان قطبی از قطب‌های سلفیه جهادی و از برجسته‌ترین نظریه‌پردازان سلفی در استان‌های دیاله و سامرای عراق به شمار می‌رود (جوان آنلاین، ۱۳۹۳، کد مطلب: ۶۵۶۴۷۳) بغدادی پس از طراحی و اجرای چندین عملیات تروریستی و شرکت در جنگ‌های خیابانی با همکاری برخی از شخصیت‌های بنیادگرا و هم سو با اندیشه‌های نخستین گروه تکفیری جهادی را تشکیل داد و فعالیت‌های گروهی خود را در بغداد، سامرا و دیاله توسعه داد. هنگامی که امواج بهار عربی پس از تونس، مصر، یمن و لیبی به سوریه رسید بغدادی از بحران و هرج و مرج در سوریه بهره‌برداری کرد و با شعار یاری اهل سنت سوریه، وارد خاک این کشور شد و مناطق وسیعی از شرق آن را اشغال کرد (برجعلی زاده، ۲)

داعش از ثروتمندترین سازمان‌های تروریستی در جهان است که کنترل سرزمین‌های عظیمی، را در دست گرفته است (بهار نیوز، ۱۳۹۳، کد مطلب: ۴۶۹۱۰) این گروه که دارای انگیزه‌ها و اهداف سیاسی است هدف خود را تشکیل خلافت اسلامی به خلیفه گری ابوبکر البغدادی می‌داند که موجب آن قصد نابودی کشورهایی همچون عراق و سوریه را دارد. کشورهایی که از لحاظ امنیتی وضعیت نابسامان و شکننده‌ای دارند. با این وجود باید متذکر شد، استفاده داعش از لفظ خلافت تلاشی است برای تحریک احساسات جوانان مسلمان در غرب است که از بحران‌های هویتی رنج می‌برند (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۳، کد مطلب: ۲۳۳۱۸۶۶) ترور و کشتار وحشیانه‌ی مردم بیگناه در سرزمین‌های اشغالی خود گواهی بر استفاده ابزاری از اسلام در جهت برآورده شدن مقاصد و اهداف سیاسی است اهدافی که نه تنها برخاسته از اسلام نیست بلکه در ضدیت با دین مبین اسلام صورت گرفته شده است. گسترده بودن جنایت‌های این گروه

تروریستی و وسعت عملیات آن‌ها سوالات بیشماری را در ذهن شکل بخشید من جمله این که این گروه تروریستی هزینه‌های خود را چگونه تأمین می‌کند و دارای چه منابع مالی است؟ تأکید پژوهش حاضر بر کشف و افشای منابع مالی داعش به‌عنوان ابزاری مؤثر برای مقابله با این گروه تروریستی منجر می‌شود تا در مباحث آتی منابع مالی این گروه تروریستی ارزیابی و به این سؤال پاسخ داده شود که این گروه تروریستی دارای چه منابع مالی است و هزینه‌های خود را چگونه تأمین می‌کند. با شناسایی این منابع روند مقابله با این گروه تروریستی تسریع و از کشتار و ترور خشونت بار مردم بیگناه مناطق اشغالی جلوگیری گردد.

منابع مالی دولت اسلامی عراق و شام «داعش»

پیشروی سریع و انتقال و سازماندهی تروریست‌های داعش بین مرزهای سوریه و عراق و ترکیه و دستیابی این گروه به انواع سلاح و مهمات و تجهیزات پیشرفته، بدون در اختیار داشتن منابع مالی و تسلیحاتی و حمایت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی امکان‌پذیر نیست. به عقیده کارشناسان، گروه تروریستی داعش اکنون در مقایسه با دیگر گروه‌های تروریستی از حمایت‌های بیشتری در این زمینه برخوردار است. (العالم، ۱۳۹۳؛ کد مطلب ۱۶۰۵۳۹۹) قاچاق مواد مخدر، نفت و اشیای قیمتی از سوریه و انتقال آن به خاک ترکیه و فروش آن‌ها در بازار سیاه، غارت اموال مردمی و دولتی من جمله دستبرد به بانک‌ها، گرفتن مالیات از تاجران و مغازه داران محلی، اخاذی و آدم ربایی، جعل و تقلب در کنار حمایت‌های مالی شهروندان و دولتهای عربی من جمله عربستان و قطر، فروش برده داری و کنیز فروشی از مهم‌ترین فعالیت‌های این گروه تروریستی برای رفع نیازها و هزینه‌های مالی خود است که در زیر به توضیح برخی از موارد ذکر شده پرداخته خواهد شد.

قاچاق نفت و فروش آن در بازارهای سیاه

از ابتدای شروع فعالیت‌های داعش در عراق بسیاری از تحلیل‌گران حوزه انرژی نگران بودند که دستیابی این گروه به منابع نفتی این منطقه، بازار جهانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. (روزنامه تعادل، ۱۳۹۳؛ کد مطلب ۲۸۵۵) چنان‌چه همزمان با آشوب آفرینی تروریست‌های داعش در عراق، قیمت نفت به بالاترین سطح خود رسید. اگرچه افزایش قیمت نفت با افزایش سطح تقاضا همخوانی نداشت و به عبارتی دیگر نفت خیلی بیشتر از آنچه تقاضا افزایش یافته بود اما بخش مهمی از افزایش قیمت آن‌را باید در جو روانی و نگرانی از کاهش عرضه نفت ارزیابی کرد. در این میان آژانس بین‌المللی انرژی با اشاره به پیش‌بینی خود مبنی بر افزایش دو میلیون بشکه‌ای ظرفیت تولید نفت عراق تا سال ۲۰۱۹ هشدار داد که تهدیدات

تروریستی در عراق می‌تواند مانع از تحقق این هدف شود. زیرا عراق همچنان به‌عنوان منبع اصلی، بخش عمده‌ای از رشد ظرفیت تولید پیش بینی شده محسوب می‌شود که با جریانات داخلی این کشور افزایش تولید به نحو فزاینده‌ای در معرض خطر قرار گرفته است.

(سایت الف، ۱۳۹۴، کد مطلب ۲۳۱۲۴۱) در کنار حضور گروه تروریستی داعش بر منابع عظیم نفتی عراق

این گروه تروریستی توانست در ظرف سه سال گذشته بر بسیاری از میادین، پالایشگاه‌ها و

تاسیسات نفتی در شرق سوریه نیز تسلط پیدا کنند. (ایسنا، ۱۳۹۳، کد مطلب ۹۸۵۳۰۹۸۵۳۰۷۱۷۰۹۳۰) و با کنترل

تاسیسات نفتی عراق و سوریه تبدیل به فروشنده نفت در منطقه شود. (اقتصاد نیوز، ۱۳۹۳، کد

مطلب-۱۰۵۲۸۸) به‌طوری که این گروه اکنون بر ۷ چاه نفت و دو پالایشگاه در شمال عراق

و ۶ چاه نفت از ۱۰ چاه نفت سوریه تسلط دارند. (جام نیوز، ۱۳۹۴/۱/۲۰، کد مطلب ۴۶۵۳۰۰) و توانسته

از طریق ایجاد شبکه‌های پیشرفته‌ای از واسطه‌ها و دلالتان در منطقه کردستان عراق و نیز

در ترکیه، روزانه ۴۵ هزار بشکه به فروش برساند. فروش ارزان قیمت نفت در میادین تحت

تصرف گروه تروریستی حاضر در عراق و سوریه با قیمت ۲۰ الی ۶۰ دلار در مقایسه با بهای

نفت در بازارهای جهانی با قیمت ۹۵ الی ۱۰۵ دلار منجر گردید، تا گروه تروریستی داعش

به درآمدی نزدیک به ۴۰ میلیون دلار در ماه دست پیدا کنند. به عبارتی روشنتر، باید

گفت درآمد ناشی از فروش نفت ولو با قیمت پایین‌تر از ۲۰ دلار در هر بشکه برای گروهی

نظیر داعش منبع درآمدی بزرگی خواهد بود. (دیپلماسی ایرانی، ۱۳۹۳/۶/۱۶، کد مطلب ۱۹۳۸۰۰۶) نکته‌ای که

باید در این راستا متذکر شد این است که اغلب درآمدهای قاچاق نفت داعش، با حمایت

انگلستان و آمریکا و در اقلیم خودمختار کردستان عراق و از طریق ترکیه به فروش می‌رسد.

(فرارو، ۱۳۹۴، کد مطلب ۲۴۱۲۳۵) دولت ترکیه نقشی مهم در کمک به داعش برای قاچاق نفت عراق

ایفا کرده است به‌طوری که این گروه تروریستی با حمایت‌های شکل گرفته توانسته

روزانه حدود ۲۰۰ تانکر نفت ارزان به ترکیه ارسال نماید و به واسطه‌ها به فروش رساند و

روزانه ۳ تا ۵ میلیون درآمد نفتی به دست آورد. (ایسنا، ۱۳۹۳، کد مطلب ۹۳۰۶۱۵۰۹۰۰۳) پیرو همین امر

برخی درآمد روزانه داعش از منابع نفتی را دست کم سه میلیون دلار عنوان می‌کنند و برخی

دیگر نیز درآمدهای نفتی ماهانه داعش را بالغ بر ۹۰ میلیون دلار اعلام کرده‌اند. (بایگ‌گاه

خبری اقتصاد نیوز، ۱۳۹۳، کد مطلب-۱۰۵۲۸۸) درآمدی که بیش از هر چیز صرف حقوق جنگجویان، تأمین

مخارج خانواده‌های آن‌ها و دیگر هزینه‌های تروریستی می‌شود. (اقتصاد آنلاین، ۱۳۹۳، کد مطلب ۶۳۹۸۸)

در نتیجه‌ی مباحث مطرح شده است که بسیاری معتقد هستند بمب باران ایستگاه‌های نفتی

داعش بهترین راه برای قطع جریان نفت و یکی از منابع مالی این گروه تروریستی خواهد بود

اما باید گفت که تحرکات داعش منجر به بالا ماندن قیمت نفت شده است از این‌رو

دیگر تولید کنندگان نفت نیز از این نوسانات قیمتی بهره مند می‌شوند و تا حدی خود نه

به‌عنوان مخالف که در وجهی اقتصادی حامی این گروه تروریستی خواهند بود.

❁ قاچاق مواد مخدر

یکی از اصلی‌ترین بنیان‌های تقویت‌کننده تروریست در جهان فعلی تولید و فروش مواد مخدر است. (ایلنا، ۱۳۹۳، کد مطلب، ۱۸۰۶۲۹) در این میان دولت اسلامی شام و عراق موسوم به داعش در کنار بهره‌گیری از کشت مواد مخدر در افغانستان خود به تولید و کاشت مواد مخدر همچون تریاک و حشیش در برخی از مناطق همچون «حمام العلیل» و «محلبيه» پرداخته است. پیوند میان تروریسم و کاشت و فروش مواد مخدر به گونه‌ای است که بسیاری از تحلیلگران بین دو متغیر مطرح ارتباط مستقیمی برقرار نموده‌اند چنان‌چه امروزه با افزایش گروه‌های تروریستی و اقدامات تروریستی تجارت مواد مخدر نیز افزایش پیدا کرده است. (العالم، ۱۳۹۳، کد مطلب، ۱۶۴۳۳۰۴) پیرامون میزان درآمد گروه تروریستی داعش از تجارت مواد مخدر رقم دقیق و موثقی اعلام نشده است. با این حال برخی مبلغ این درآمد را تا سقف حدود یک میلیارد دلار در سال برآورد نموده‌اند. این درحالی است که همزمان با کشت و فروش مواد مخدر، تمایل این گروه تروریستی برای تولید مواد روانگردان همچون قرص‌های کپتاگون نیز افزایش پیدا کرده است. چنان‌چه گروه تروریستی داعش پس از یک ماه تسلط بر چندین کارخانه داروسازی در حلب، موسوم به کارخانه‌های داروسازی «آسیا» اقدام به تولید قرص‌های مخدر از این کارخانه‌ها کرده است که از جمله خطرناکترین و قوی‌ترین قرص‌های مخدر مصنوعی به شمار می‌رود. میزان درآمد حاصله از فروش قرص‌های روانگردان در مقایسه با میزان هزینه‌ی تولید رقمی بسیار بزرگ ارزیابی می‌گردد چنان‌چه این درآمد گاه تا یک و دو میلیارد دلار ارزیابی می‌شود. (فارس، ۱۳۹۲، کد مطلب، ۱۴۰۰۱۴۱۲-۱۳۹۲) درآمد بالای حاصل از تجارت مواد مخدر به گونه‌ای است که نیروهای داعشی را به تلاش برای یافتن بازارهایی در کشورهای اروپایی و افریقایی ترغیب نموده است بخش اعظمی از مواد مخدر قاچاق شده به اروپا از مرزهای سوریه و عراق منتقل می‌شود و گروه تروریستی داعش سالانه یک میلیارد دلار به دست می‌آورد. (آژانس خبری بزو، ۱: ۱۳۹۳) گروه تروریستی داعش علاوه بر استفاده از مواد مخدر برای تأمین مالی، به استفاده از مواد مخدر صنعتی برای افزایش خشونت، نیز می‌پردازد. مهم‌ترین خصوصیت و ویژگی این قرص‌ها آن است که به مصرف‌کننده آن‌ها شجاعت موهوم و خیالی می‌دهد و کسانی که چنین قرص‌هایی را استفاده می‌کنند در بیداری دست به اقدامات جنون‌آسایی می‌زنند و آن‌را حمل بر شجاعت و دلیری خود می‌گذارند، در حالی که بیانگر آشوب و ناآرامی و عدم تعادل و موازنه روانی و روحی است، به گونه‌ای که به محض از بین رفتن آثار این قرص‌ها به افرادی بزدل و ترسو تبدیل می‌شوند. هم‌چنین داعش به دلیل این که مصرف

این مواد شجاعت موهوم به افراد می‌دهد، از این مواد برای تقویت روحیه تروریست‌ها و پیش از انجام عملیات انتحاری استفاده می‌شود. (فارس، ۱۳۹۳، کد مطلب ۱۱۰۰۹۶۷-۱۳۹۳) میزان استفاده‌ی مواد مخدر برای بالابردن روحیه معنوی درمیان مبارزین داعشی به‌حدی است که علی‌رغم ادعاهای این گروه مبنی بر منع استفاده در میان مبارزین داعشی اکثریت این گروه معتاد هستند و در لباسهای اکثر کشته‌های داعشی مواد مخدر موجود است.

سُرقت از بانک‌ها

به‌طور کلی داعش با دستیابی به منابع مالی متعدد توانسته جایگزین‌هایی برای حمایت‌های مالی بین‌المللی فراهم کند. یکی از این منابع مالی سرقت از بانک‌ها است. (العالم، ۱۳۹۳، کد مطلب ۱۶۲۸۴۰۸) تروریست‌های داعش همواره سرقت از مردم ساکن مناطق تحت سیطره خود و همچنین دستبرد به بانک‌های واقع در سوریه و عراق را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین راهکارهای مهم تأمین منابع مالی خود در الویت قرار داده‌اند. (راه دانسا، ۱۳۹۴، کد مطلب ۳۴۲۸۰۴) آن‌ها از زمان شکل‌گیری شان با حمله به شهرها و غارت اموال دولتی از جمله سرقت از بانک‌ها به منابع مالی هنگفتی دست پیدا کرده است. باید متذکر شد، در این زمینه بزرگترین پیروزی اقتصادی گروهک تروریستی داعش زمانی صورت گرفت که موصل بدون هیچ مقاومتی به‌دست اعضای این گروه افتاد و آن‌ها بلافاصله بعد از ورود به موصل و اشغال استان نینوا، دست به غارت اموال بانک‌های بزرگ این شهر زدند. (اقتصاد ایران آنلاین، ۱۳۹۳، کد مطلب ۲۴۵۲۴۳) و حدود ۴۳۰ میلیون دلار بدست آوردند. (سیاست، ۱۳۹۳، کد مطلب ۳۱۴۰۱) به عبارت دیگر می‌توان گفت فتح موصل، نقطه عطفی برای این گروه تروریستی بود. (سیاست، ۱۳۹۳، کد مطلب ۳۱۶۸۸) زیرا پس از حمله داعش به این بانک و سرقت این مبلغ هنگفت بود که بسیاری از نهادهای بین‌المللی این گروه تروریستی را ثروتمندترین گروه تروریستی در سراسر جهان معرفی کردند. (مهر، ۱۳۹۴، کد مطلب ۲۷۸۱۸۴۱) گروه تروریستی داعش در اقدام دیگری به سرقت دارایی‌های موجود در بانک‌های فلوجه پرداختند که با این دستبرد حدود ۹۰ میلیارد دینار عراقی را به سرقت بردند این اموال که شامل حقوق کارکنان و پس اندازهای موجود در بانک‌ها بوده است منبع درآمدی مهم برای داعش محسوب می‌شود. (خبیر، ۱۳۹۳، کد مطلب ۲۱۶۷۵۹) آن‌ها همچنین تا کنون بانک‌های الثرثار، بانک الرافدین، بانک بغداد، بانک سرمایه‌گذاری را مورد سرقت قرار داده‌اند. (شفتنا، ۱۳۹۳، کد مطلب ۳۷۰۶۵) این گروه به هنگام ورود به موصل، تکریت و فلوجه و ۱۳ شهر دیگر، دارایی‌های موجود در ۶۲ بانک دولتی و خصوصی را به سرقت برده‌اند. (صدای اقتصاد، ۱۶۱۳۹۳، کد مطلب ۱۴۸۶۷) سرقت‌هایی که خود منبعی مهم برای اقدامات تروریستی گروه داعش گردیده است.

سرقت آثار باستانی

داعش که زمانی به ثروتمندان کشورهای حاشیه خلیج فارس اتکا داشتند، اکنون به یک گروه مخرب و دارای استقلال مالی تبدیل شده‌اند. درآمد روزانه این گروه از فروش غیر مجاز نفت، دزدی و غارت به سه میلیون دلار در روز می‌رسد. (فسرارو، ۱۳۹۳، کد مطلب ۲۰۶۹۲۵) آنچه باید متذکر شد این است که با گسترش یافتن تصرفات داعش، میراث فرهنگی دو کشور عراق و سوریه که بخش‌هایی از خاکشان به تصرف این گروه در آمده است، در دست غارت و چپاول است. با این چپاول، گذشته دو کشور در خطر محو شدن است. میراث فرهنگی کشور سوریه که در معرض تخریب قرار دارد، بسیار متنوع است و از بقایای تمدن تاریخی بین النهرین، آشوری‌ها، یونانی‌ها، رومی‌ها، دوره اسلامی متفاوت است. (شبکه خیر، ۱۳۹۳، کد مطلب ۶۵۴۹۶) تروریست‌های داعش با این ادعا که آثار باستانی مصداق بت پرستی هستند دست به تخریب و چپاول آن‌ها زده‌اند. (مسلمانان جهان، ۱۳۹۳، کد مطلب ۸۰۴۰) و با تصرف بخش‌هایی از سوریه و عراق با همین انگیزه و تأمین هزینه‌های خود توانست از طریق حفاریاتی که در سوریه بدست آوردند، اشیا مهمی را تصاحب کنند که جزو میراث فرهنگی سوریه بود. این حفاریات به‌خصوص در مناطق اطراف کوه قلمون در غرب دمشق صورت گرفت. قدمت برخی از این آثار به ۸ هزار سال پیش می‌رسد و شاید بهای آن‌ها در بازار آزاد به حدود ۳۶ میلیون دلار برسد. (ایسنا، ۱۳۹۳، کد مطلب ۹۳۰۴۰۹۰۵۵۰۰)

داعش پس از تصرف شهرها، به شیوه‌ای بسیار هوشمندانه و خدعه‌آمیز (در لوای یکی از وجوهات شرعی اسلام) به تجارت قاچاق اشیا عتیقه و ارزشمند تاریخی و باستانی مبادرت می‌ورزد. نکته‌ای که باید به آن توجه کرد این است که داعش از نیروهای خود برای غارت و چپاول اماکن باستانی و تاریخی شهرهای تحت تصرف خود استفاده نمی‌کند، بلکه خود عمدتاً درگیر فعالیت‌های مالی در این شهرها می‌شود و در عوض به اهالی شهرها اجازه می‌دهد در اماکن باستانی دست به حفاری بزنند و هر شیء ارزشمندی را که بدست می‌آورند به فروش برسانند و سپس این گروه خود درصدی از درآمد این تجارت نامشروع را در قالبی مشخص دریافت می‌کند. این نوع باج‌گیری در قالب یکی از وجوهات شرعی از مردم اخذ می‌شود. مبلغی که از افراد بابت این تجارت نامشروع دریافت می‌شود بر حسب منطقه و نوع شیء به فروش رسیده متغیر است. داعش علاوه بر غارت و چپاول اموال ارزشمند باستانی، صادرات غیرقانونی و پنهان این عتیقه جات را نیز رونق می‌دهد. در ابتدای امر کانون این صادرات مرزهای سوریه باترکیه در حوالی تل ابیض بود که یکی از دژهای مستحکم داعش در سوریه است. (شبکه خیر، ۱۳۹۳، کد مطلب ۶۵۴۹۶) به‌طور کلی، گروه داعش، از فروش

اشیا باستانی ربوده شده عراق در ترکیه درآمد هنگفتی معادل صدها میلیون دلار بدست آورده است. (فرارو، ۱۳۹۳، کد مطلب ۲۰۶۹۲۵) ولی متأسفانه منابع مالی از فروش این آثار باستانی برای مقاصد تروریستی، هزینه می‌شود. (صراط، ۱۳۹۳، کد مطلب ۲۰۰۸۹۶)

❁ گرفتن مالیات و فدیة

در پی شدت گرفتن بحران مالی گروه تروریستی داعش این گروه اقدام به اخذ مالیات و فدیة از مردم سرزمین‌های تحت تصرف خود نموده است. (مشرق نیوز، ۱۳۹۳، کد مطلب ۳۵۶۲۷۴) گروه تروریستی داعش گرچه از بسیاری از مفاهیم اسلامی همچون گرفتن فدیة، جزیه در برخورد با اسیران و اقلیت‌های دینی استفاده می‌کنند، اما در نحوه‌ی برخورد با آن‌ها به زیر پا گذاشتن بسیاری از قوانین و مقررات اسلامی پرداخته است. در متون اسلامی به مصونیت افراد غیر نظامی از جمله اسیران اشاره فراوانی شده است از جمله مهمترین قوانین اسلامی در برخورد با اسیران می‌توان به منع کشتار آن‌ها اشاره کرد چنان‌چه در قرآن مجید و در آیه چهارم از سوره محمد (ص) عنوان شده است که: پس (اسیران را) استوار در بند کشید. سپس یا آزادشان کنید و یا فدیة و عوض از ایشان بگیرید تا در جنگ اسلحه بر زمین گذاشته شود این است. بعد از غلبه بر دشمن و اسیر گرفتن، کشتن اسیر جایز نیست، زیرا «مَنْ و فداء» یعنی آزاد کنید یا فدیة بگیرید را ذکر نموده است و اما قتل را ذکر نموده است. در واقع اگر کشتن اسیر جایز بود، می‌بایست فرموده باشد. (الهامی، ۳۹: ۱۳۷۸) علی‌رغم تصریح صریح قرآن مبنی بر منع کشتار اسرا، گروه تروریستی داعش با طرح دریافت مبالغی به‌عنوان فدیة و تعیین ضرب الاجل‌های چندین ساعته با کشتار بسیاری از اسرا و غیر نظامیان به نقض آشکار قوانین اسلامی پرداخته‌اند. در این میان سازمان دیده بان حقوق بشر با تجزیه و تحلیل تصاویر ارسالی از گورهای دسته جمعی که توسط اعضای گروه تروریستی داعش ارسال شده است ادعای شبه نظامیان عراقی مبنی بر کشتار ۱۶۰ نفر از اسرا در فاصله‌ی زمانی چند روزی ۱۱ و ۱۴ ژوئن ۲۰۱۴ را تأیید کرد. (شفقتا، ۱۳۹۳، کد خبر ۷۸۱۷۷) در مورد اقلیت‌های دینی نیز این گروه اعلام کردند که این افراد جزیه باید بدهند هر چند صبر این گروه در قبال افراد غیر مسلمان بیش از یک ماه نبود و بعد از یک ماه و استقرار کامل داعش این گروه از اقلیت‌ها یا باید به دین اسلام در می‌آمدند و یا شهر راترک می‌کردند. بعد از ترک اقلیت‌ها این گروه تمام اموال آن‌ها را به نفع خود مصادره می‌کرد. (آفتاب، ۱۳۹۳، کد مطلب ۲۱۲۰۸۶)

با این وجود مالیات ستانی در این گروه همزمان با تغییر نام خود به دولت اسلامی شام و عراق گسترده‌تر و درآمدهای دریافتی و نوع استفاده از آن نیز پیچیده‌تر شد به طوری که در جمع‌آوری مالیات همانند یک دولت عمل می‌کنند. طبق گزارش‌ها در موصل، نیروهای

داعش خراجی را بر فعالیت‌های تجاری مختلف وضع کرده‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به شرکت فعال در حوزه ارتباطات اشاره کرد که در حوزه کنترل داعش قرار دارند. (تدبیر، ۲: ۱۳۹۳)

منابع بومی موصل در این رابطه عنوان کردند، عناصر داعش همه پارکینگ‌های شهر را تحت تصرف خود در آوردند و مردم را وادار کردند در قبال پارک کردن خودروهای خود در پارکینگ‌ها، مالیات بدهند. مردم موصل، تصاویری از رسیده‌های پارکینگ‌ها منتشر کرده‌اند که ثابت می‌کند سازمان تروریستی داعش، در قبال پارک کردن خودرو، ۷۵۰ دینار از رانندگان می‌گیرد. این در حالی است که به گواهی شاهدان بومی، عناصر مسلحی که مسؤول پول گرفتن از مردم هستند، به جای ۷۵۰ دینار، ۱۰۰۰ دینار از مردم دریافت می‌کنند. سازمان داعش همچنین برای تأمین نیازهای مالی خود، بر داروخانه‌های شهر مالیات تعیین کرد و آن‌ها را به پرداخت ۱۰ تا ۳۵ درصد از مبلغ داروها به عنوان مالیات، ملزم کرد. (العالم، ۱۳۹۳: کد مطلب ۱۶۴۲۶۱۹)

در کنار موارد یادشده می‌توان به وضع مالیات بر کالاها نیز اشاره کرد، چنان‌چه یک منبع آگاه در استان نینوا در شمال عراق اعلام کرد که گروه داعش برای کالاهایی که وارد استان نینوا و شهر موصل می‌شود، مالیات تعیین کرده است. گروه داعش، مبلغ این مالیات‌ها را با توجه به نوع کالا و مقدار آن مشخص کرده است و از این درآمد در جهت هزینه‌های عملیات تروریستی خویش استفاده می‌کنند. (باشگاه خبرنگاران، ۱۳۹۳: کد مطلب ۴۹۲۹۷۳۷) حجم درآمدهای کسب شده به واسطه‌ی مالیات ستانی توسط این گروه تروریستی به حدی است که شورای روابط بین‌الملل تأکید کرده است که در سال ۲۰۱۳ گروه تروریستی داعش ماهانه ۸ میلیون دلار از طریق غارت اموال مردم و گرفتن مالیات از تاجران و مغازه داران محلی در استان الانبار عراق به دست آورده است، درآمدی که با اشغال مناطق بیشتری از این کشور، افزایش پیدا خواهد یافت. (باصر، ۱۳۹۳: کد مطلب ۲۶۹۰۰۲۶۳)

آدم ربایی

آدم ربایی به عنوان جنایتی شوم برای غرامت‌گیری و اخذ باج به مهم‌ترین منبع تأمین مالی برای تروریست‌ها به طور کلی و دولت اسلامی شام و عراق به طور اخص تبدیل شده است. در مطالعه‌ای که از سوی بنیاد «زند» در سال ۲۰۱۴ انجام شد نشان داده شد که در فاصله ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ کمک‌های مردمی خارجی تنها ۵ درصد از بودجه عملیاتی این گروه را تشکیل می‌داد، در همین بازه زمانی «هسته‌ها» ملزم بودند تا ۲۰ درصد از درآمد کسب شده از آدم‌ربایی‌ها، اخاذی‌ها و سایر فعالیت‌ها را به رهبری بدهند. بررسی‌های نیویورک تایمز نیز در این رابطه نشان می‌دهد که القاعده (و وابستگان مستقیم آن) از سال ۲۰۰۸ به این سو حداقل ۱۲۵ میلیون دلار درآمد از آدم‌ربایی داشته‌اند که از این مبلغ فقط ۶۶

میلیون دلار در سال گذشته پرداخت شده است. وزارت خزانه‌داری ایالات متحده نیز مقدار این غرامت‌های پرداختی را در مجموع تا سال ۲۰۱۴ مبلغی بالغ بر ۱۶۵ میلیون دلار اعلام کرد. شدت آدم‌ربایی و گروه‌کن‌گیری توسط این گروه تروریستی در حدی است که در سال ۲۰۰۳ آدم‌ربایان به ازای هر گروه‌کن ۲۰۰ هزار دلار دریافت کردند، اما اکنون این رقم به ۱۰ میلیون دلار افزایش پیدا کرده است (شبکه‌ی خبر، ۱۳۹۳ کد مطلب: ۶۴۹۰۷). گروه تروریستی داعش در کنار استفاده مالی از گروه‌کن‌گیری‌های خود، با انتشار تصاویر اقدامات خود موجی از وحشت و رعب را در میان مردم سرزمینی‌های تصرف شده و سراسر جهان به راه انداخته‌اند، این گروه تکفیری با استفاده از خدماتی که توئیتر و فیسبوک در اختیار آن‌ها قرار داده به انتشار تصاویر و فیلم‌های ویدئویی پرداخته و در این راه نهایت تلاش خود را برای تخریب چهره اسلام و تبلیغ خود ادامه می‌دهند (شغاف، ۱۳۹۳؛ کد مطلب: ۲۷۰۷۱۹). اگرچه این گروه تروریستی تلاش دارد تا با انتشار این تصاویر و ویدئوها در اینترنت فضایی مملو از رعب و وحشت خلق کنند اما این اقدامات به‌جای آن‌که باعث ترساندن مردم شود، موجب نفرت کاربران از این گروه‌کن ضد اسلامی و حیرت ناظران مستقل از شدت وحشی‌گری این تروریست‌ها شده است. در این فیلم‌ها ابتدا نمایی هوایی از منطقه مورد ادعای این گروه‌کن که سوریه، لبنان، اردن، فلسطین و عراق را در بر می‌گیرد به نمایش درمی‌آید و سپس تصاویری از یک پهباد در حال پرواز بر فراز شهر فلوجه پخش می‌شود. در انتها هم صدای شلیک یک راکت شنیده شده و سپس فیلم آغاز می‌شود. فیلم‌های ابتدایی این گروه عمدتاً حاوی تصاویری از وحشی‌گری‌های داعش در سوریه هستند، اما فیلم جدید که حاوی تصاویر خشونت‌های داعش در عراق است که همراه با تلاوت آیات قرآنی است که به‌طور خاص برای ایجاد رعب و وحشت در مردم و ارتش عراق تهیه شده است. تروریست‌های داعش امیدوارند این اقدامات باعث فرار سربازان عراقی و ترساندن آن‌ها شود ولی فتوا و اظهارات روزهای اخیر روحانیون برجسته شیعه و سنی عراقی و حضور گسترده جوانان عراقی در مراکز جمع‌آوری نیرو برای نبرد با داعش این تاکتیک تبلیغاتی را به شکست کشانده است (جهان‌نوز، ۱۳۹۳؛ کد مطلب: ۳۶۵۴۵۵). انتشار تصاویر اعدام‌ها و کشتار انبوهی از مردمان بی‌گناه توسط این گروه تروریستی در رسانه‌های ارتباط جمعی در کنار افزایش رعب و وحشت موجی از اسلام‌هراسی را در میان مردم جهان شکل بخشیده است. یافته‌های نتایج تحقیقاتی که اخیراً در دانشگاه ادیان کشور کانادا «کنت» صورت گرفته است، نشان داد که از ابتدای ظهور گروه تروریستی «داعش» میزان گرایش مردم اروپا و انتشار اسلام در این قاره به نسبت ۱.۲ درصد کاهش یافته است. ادوارد سلیم، استاد و پژوهشگر ادیان در این دانشگاه اعلام کرد پیش‌بینی می‌شد که تعداد مسلمانان اروپا تا سال ۲۰۳۰ میلادی به ۵۸ میلیون نفر برسد. شدت گرفتن هراس از مسلمانان و اسلام در غرب

و کشورهای اروپایی در گام بعدی موجی از تبعیضات و ناعدالتی‌ها را در سطح این کشورها برای مسلمان ایجاد می‌کند. پیرامون تبعیضات و ناعدالتی مسلمانان در جوامع اروپایی نیز پژوهش‌ها و مطالعات بسیاری انجام شده است که نشانگر ارتباط بین اسلام هراسی و جایگاه مسلمانان در کشورهای غیر اسلامی دارد. نتایج یک پژوهش محرمانه در استرالیا نیز نشان می‌دهد که مسلمانان به مراتب بیش از آنچه تصور می‌شود، قربانی تبعیض‌های اجتماعی و اقتصادی در این کشور هستند. نرخ بیکاری در میان مسلمانان استرالیا دو برابر میزان استاندارد در بین مردم این کشور است. همچنین تنها ۵۷ درصد مردان مسلمان در بازار کار استخدام می‌شوند، در حالیکه بنا بر آمارهای دولتی، ۶۸ درصد جمعیت فعال استرالیا شاغل هستند و در بازارهای این کشور فعالیت می‌کنند. این امر نشان می‌دهد که یک فرد مسلمان در استرالیا، به دلیل تبعیض‌های اجتماعی و فرهنگی از سوی جامعه، به اشکال مختلف از حقوق اولیه خود محروم می‌شود. به عنوان مثال، صرف پوشش اسلامی برای یک زن باعث می‌شود تا کارفرمایان از استخدام او به بهانه‌های واهی سر باز زنند. در این پژوهش دانشگاهی، مطالعه‌ای گسترده بین وضعیت رفاه اجتماعی مسلمانان با وضعیت سایر اقلیت‌های مذهبی انجام شده است. این مقایسه نشان می‌دهد که این تبعیض‌های ناعدلانه تنها به مسلمانان تحمیل می‌شود و اقلیت‌های سایر ادیان از نظر اقتصادی و فرهنگی، وضعیت مطلوب‌تری دارند (اتحادیه مطبوعات جهان اسلام، ۱: ۱۳۹۱)

❁ حامیان خارجی و داخلی

حامیان داخلی و خارجی یکی از مهم‌ترین منابع مالی گروه تروریستی داعش است زیرا بسیاری از اقدامات این گروه تروریستی من جمله تصرف شهر موصل در عراق بدون حمایت حامیان امکان پذیر نیست. برابر با تحلیل‌های صورت گرفته این گروه تروریستی دارای حامیانی در منطقه و جهان است. چنانچه در جبهه داخلی بعثی‌های طرفدار صدام، جنبش مجاهدین و جبهه نقشبندیه از مهم‌ترین حامیان دولت اسلامی شام و عراق شناخته می‌شود. پیرامون ارتباط داعش با نیروهای بعثی طرفدار صدام دیدگاه واحدی وجود ندارد برخی از تحلیلگران بر این باور هستند که بعثی‌ها با داعش هم پیمان شدند تا از آن‌ها برای بازگشت به قدرت در عراق و رسیدن به حاکمیت بهره ببرند. اما برخی دیگر دیدگاه دیگری دارند و بر این باورند که این داعش بود که از بعثی‌ها نهایت بهره را برد و پس از استفاده ابزاری از آن‌ها و گرفتن تجربه امنیتی و نظامی بعثی‌ها آن‌ها را کنار زد. علی‌رغم اختلافات موجود تحلیلگر آن عراقی بر این باورند که طرفین از یکدیگر بهره برده‌اند یعنی بعثی‌ها از داعش بهره بردند تا به وجود خود ادامه دهند و مورد حمایت آن‌ها قرار گیرند و در مقابل

داعش از تجارب بعثی‌ها برای تقویت خود بهره برد. با این حال نزدیکی اهداف داعش و حزب بعث مبنی بر ایجاد دولت یکپارچه در سوریه و عراق، شیوه‌های کاملاً کپی برداری شده از جنایات بی‌رحمانه حزب بعث برای کشتار مردم در کنار حضور ۱۵ سرکرده بعثی در میان ۴۵ مقامات ارشد داعش و همکاری ۱۲ هزار نفری بعثی‌ها با دولت اسلامی شام و عراق نمادی از مشارکت و همکاری بازماندگان حزب بعث با داعش دارد همکاری که منجر به اوج‌گیری جنایات این گروه تروریستی در عراق گردیده شده است (شساف، ۱۳۹۴: کدخبر ۳۳۲۰۱۲)

در کنار نیروی‌های بعثی می‌توان به حمایت فرقه‌ی نقش‌بندیه از گروه تروریستی داعش اشاره کرد که کمتر مورد توجه بوده‌اند و در ادامه روندی چندساله به مرکز شورش علیه دولت مرکزی عراق تبدیل شده‌اند. اهمیت این فرقه را می‌توان از زمانی دنبال نمود که محور توجه بسیاری از مقامات عالی رتبه‌ی عراق همچون عزت ابراهیم دوری معاون صدام و معاون ریاست حزب بعث قرار گرفتند. پیرو همین امر بسیاری از مقامات آمریکایی که در پی انجام کودتای نظامی علیه صدام بودند به ارتباط با فرقه‌ی مذکور پرداختند و تلاش کردند با وعده‌ی حضور فرقه‌ی نقش‌بندیه در دولت آتی به کسب اطلاعاتی از این گروه پیرامون سازمان امنیت و چهره‌های بارز امنیتی عراق بپردازند. با این وجود در پی سرنگونی دولت صدام و خلف وعده‌های صورت گرفته از جانب مقامات آمریکایی گروه نقش‌بندیه به گروهی افراطی تبدیل گردید؛ به طوری که در پی حمله داعش به موصل، این شبکه تروریستی به حمایت از داعش پرداخت و به آن‌ها وعده اداره موصل و پرداخت مبالغی پول را دادند. این معامله منجر به همکاری نقش‌بندیه و صوفی‌ها با داعشی‌ها گردید و برای همین تا مدت‌ها بعد از سقوط موصل اداره این شهر از لحاظ اداری به دست نقش‌بندیه بود در این میان برخی از مقامات آمریکایی‌ها گمان می‌کردند تاریخ مصرف نقش‌بندیه و صوفی‌ها برای آن‌ها تمام شده است. غافل از آن که شاید این تاریخ مصرف برای آن‌ها پایان یافته باشد اما برای

رقباً تازه آغاز کار است (مشرق، ۱۳۹۴: کدخبر ۴۴۲۲۱۲) در کنار حمایت عناصر داخلی که خود برابندی از انگیزه‌های گوناگون بود می‌توان از برخی حامیان خارجی نیز یاد نمود. در میان حامیان خارجی رژیم صهیونیستی و کشورهای عرب به رهبری عربستان سعودی از مدافعان این گروه تروریستی هستند (قدس آنلاین، ۱۳۹۳: کد مطلب ۲۲۱۶۸۰) حمایت گروه‌های یادشده را می‌توان در طیف گوناگونی از کمک‌های مالی تا کمک‌های الکترونیکی و نرم افزاری دانست که در زیر به اختصار به برخی از آن‌ها اشاره خواهد شد.

رژیم صهیونیستی دیر زمانی است که در پی ناامنی و عدم ثبات در منطقه است. ریشه این خواسته را بیش از هر چیز باید در ترس این کشور برای ثبات و قدرتمند شدن کشورهای عربی و مقابله با این رژیم دانست؛ چراکه استقرار ثبات در مصر، سوریه، عراق و حتی

یمن این کشورها را به سمت قوی‌تر شدن می‌کشاند این برای رژیم صهیونیستی به‌مثابه سم مهلکی است از این‌رواست که به حمایت‌های متعدد از این گروه پرداخته است (زنگنه‌ی خراسانی، ۱۳۹۳: کد مطلب ۱۲۳۱۷) در کنار حامیان خارجی می‌توان به حامیان منطقه اشاره کرد که به حمایت مالی از این گروه تروریستی می‌پردازند. طبق گزارش‌های موجود حمایت مالی از گروهک تروریستی داعش از طریق کمک‌های نقدی عربستان تأمین می‌شود؛ این اموال در حساب شرکتی تجاری در لندن قرار می‌گیرد. پس از آن این اموال در چند مرحله به حسابی در یکی از بانک‌های اقلیم کردستان منتقل می‌شود که این اموال از راه‌های متعدد به‌دست سرکردگان داعش می‌رسد. پیرامون چرایی حمایت عربستان از گروه تکفیری داعش تحلیل‌های متفاوتی ارائه شده است. در یک نگاه کلی به نظر می‌رسد حمایت عربستان سعودی از گروه‌های افراطی یا به عبارت دیگر گروه‌های سلفی در تمام انواع آن، چه جهادی و چه غیر جهادی، به بافت و ساختار عربستان سعودی باز می‌گردد که اغلب وهابی‌ها در آنجا متمرکز شده که اهل سنت و شیعیان را تکفیر می‌کنند. آن‌ها با حمایت از گروه‌های سلفی در سراسر نقاط جهان عرب تلاش می‌کنند تا حضور و فعالیت آن‌ها در نقاط مختلف جهان عرب را توسعه و در عین حال افزایش دهند. از سوی دیگر ترس و نگرانی دولت عربستان از نفوذ ایران در مناطق مختلف منطقه از جمله عراق و سوریه منجر می‌گردد، تا این دولت با حمایت از گروه‌های تروریستی و تلاش در جهت براندازی این حکومتها نفوذ ایران را کاهش و توازن شکل گرفته در منطقه را تغییردهد از این‌رو با توسعه و گسترش وهابیت به مقابله با شیعیان و اهل سنت می‌پردازد (فارس، ۱۳۹۲: کد خبر ۱۵۹۳-۱۷۰۰۱۹۲۱) پیرو همین امر برخی شیوخ افراط گرای وهابی در عربستان نیز چندی پیش به پادشاه این کشور پیشنهاد کرده‌اند، بخشی از درآمدهای حج امسال را برای حمایت از داعش و نیز کمک مالی به خانواده‌های کشته شدگان آن‌ها اختصاص دهد (خبر، ۱۳۹۳: کد مطلب ۶۳۷۲۲)

نتیجه گیری

دولت اسلامی (الدولة الإسلامية) که پیشتر دولت اسلامی عراق و شام (الدولة الإسلامية فی العراق والشام) نامیده می‌شد و با نام اختصاری داعش شناخته می‌شود، یک گروه شورشی فعال در عراق و سوریه است که خود را کشور مستقل دانسته و بخش‌هایی از شمال سوریه و عراق را در تصرف خود دارد. این گروه به رهبری ابوبکر البغدادی از جنگجویان سلفی جدا شده از شبکه‌ی القاعده تأسیس شده و با دولت‌های عراق و سوریه و گروه‌های مخالف دولت سوریه وارد جنگ شده‌است. دولت اسلامی عراق و شام مشهور به داعش گروه مسلح تروریستی است که براساس ایدئولوژی گروه سلفیه شکل گرفته است و هدف آن

ایجاد دولتی اسلامی با اعتقادات خاص خود در خاک کشورهای سوریه، عراق، اردن و فلسطین است. این گروه تروریستی را می‌توان از منظر و با رویکردهای متعدد مورد بررسی قرار داد پژوهش حاضر در پاسخ به این سؤال که منابع مالی این گروه‌تروریستی چیست و این گروه تروریستی هزینه‌های خود را چگونه تأمین می‌کنند؟ درگام نخست به بررسی تعاریف نظری از تروریسم پرداخت و در گام بعدی تلاش کرد تا با معرفی و شناخت اولیه این گروه تروریستی به سؤال اصلی پاسخ داده شود. می‌توان گفت که استفاده داعش از لفظ خلافت تلاشی برای تحریک احساسات جوانان مسلمان در غرب است که از بحران‌های هویتی رنج می‌برند و کشتار مردم بیگناه خود گواهی بر استفاده ابزاری از اسلام در جهت برآورده شدن مقاصد و اهداف سیاسی که درضدیت با دین مبین اسلام صورت گرفته شده است. همچنین، منابع مالی دولت اسلامی عراق و شام را می‌توان در موارد همچون قاچاق مواد مخدر، نفت و اشیای قیمتی غارت اموال مردمی و دولتی، اخاذی و آدم ربایی، جعل و تقلب درکنار حمایت‌های مالی حامیان غربی و عربی و فروش برده داری و کنیز فروشی ارزیابی کرد. از طرفی تصرف شهر موصل در عراق به‌عنوان شهری عرب زبان، نفت خیز و دارای موقعیت استراتژیک را باید نقطه‌ی مهم در منابع مالی این گروه تروریستی ارزیابی کرد چراکه با تصرف این شهر و دستبرد داعش بر بانک‌های این شهر ثروت این گروه تروریستی چند برابر گردیده است. و درنهایت این‌که بسیاری از اقدامات و منابعی که این گروه تروریستی از آن در جهت اقدامات خود بهره می‌گیرد نه تنها در ضدیت با دین اسلام قرار داد که مخالف با قوانین بین‌المللی و حقوق بشری است.

منابع

۱. اسفندیاری، محمدرضا، (۱۳۸۴)، دکترین امنیت ملی آمریکا؛ مبارزه با تروریسم، تهران، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.
۲. فلمینگ، پیتر و مایکل استول، (۱۳۸۲)، سایبر تروریسم: پندارها و واقعیت‌ها در تروریسم، تهران: نشر نی.
۳. هنل، ریچارد، (۱۳۸۳)، تروریسم؛ شکل جدید جنگ، ترجمه: احمد واحدیان غفاری، تهران، انتشارات سخن گستر.
۴. آقایی خواجه پاشا، داود، (۱۳۹۲)، تحلیلی بر راهکارهای سیاسی - حقوقی مقابله با تروریسم بین‌المللی، فصلنامه‌ی سیاست، دوره ۴۳، شماره یکم.
۵. الهامی، داوود T (۱۳۷۸)، «اخلاق و جنگ / اسلام و صلح»، ماهنامه‌ی درس‌هایی از مکتب اسلام، شماره ۴، سال ۳۹، ص ۲۲ تا ۳۴.
۶. بشیری، قاسم، (۱۳۸۲)، تروریسم بین‌المللی و تأثیر آن بر امنیت ملی پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، مجله دادرسی، سال هفتم، شماره سی و نهم.
۷. پورسعید، فرزاد، (۱۳۸۸)، تحول تروریسم در روابط بین‌الملل، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال دوازدهم، شماره چهارم، زمستان.
۸. جلالی، محمود، (۱۳۸۴)؛ تروریسم از دیدگاه حقوق بین‌الملل با تأکید بر حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، نامه مفید، شماره پنجاه و دوم.
۹. جلالی فراهانی، امیرحسین، (۱۳۸۵)؛ تروریسم سایبری، مجله فقه و حقوق، شماره دهم، پاییز.

۱۰. جی بدی، توماس، (۱۳۷۸)؛ تعریف تروریسم بین‌المللی: نگرش علمی، ترجمه: سید رضا میر طاهر، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره پنجم و ششم.
۱۱. خداوردی، حسن، (۱۳۸۵)، تروریسم و حقوق بشر، علوم سیاسی دانشگاه آزاد آشتیان، پیش شماره یک.
۱۲. درویشی، فرهاد و حاتم زاده، عزیز الله، (۱۳۹۲)، روند موجهه آمریکا و اتحادیه اروپا با تروریسم از ادراکات متفاوت تا همکاری‌های مشترک، فصلنامه ژئوپلتیک، سال نهم، شماره دوم.
۱۳. دری نوگرانی، حسین، (۱۳۹۱)، اقتصاد تروریسم: مفاهیم، محورهای اساسی و مطالعات تجربی، نشریه آفاق امنیت، دوره پنجم، شماره ۱۶. پاییز.
۱۴. صفوی، مهدی، (۱۳۸۳)، تروریسم کور، بلای جان بشریت، گزارش، شماره یکصد و پنجاه و چهارم، تیر.
۱۵. طیب، علیرضا، (۱۳۸۰)، تروریسم در فراز و فرود تاریخ، فصلنامه راهبرد، شماره بیست و یکم.
۱۶. عالی پور، حسن، (۱۳۸۵)، تروریسم هسته‌ای فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره سی و سوم.
۱۷. غفوری، بارزان، (۱۳۸۴)، تروریسم چیست، مجله زریبار، شماره شصت و ششم و شصت و هفت، سال نهم.
۱۸. فیرحی، داوود، (۱۳۸۷)، تروریسم؛ تعریف، تاریخچه و رهیافت‌های موجود در تحلیل پدیده تروریسم، فصلنامه سیاست، شماره سوم، دوره سی و هشتم.
۱۹. محمدی، نعیم، (۱۳۹۰)، تروریسم به مثابه یک جنبش اجتماعی جدید در مواجهه با دموکراسی، پژوهشنامه علوم سیاسی، شماره دوم، سال هفتم.
۲۰. هاشمی، کامران، (۱۳۸۱)، قوق اسلامی در تقابل با تروریسم بین‌المللی، فصلنامه راهبرد، شماره بیست و یکم.
۲۱. یزدانی، عنایت الله، (۱۳۸۶)، تروریسم اسلامی؛ افسانه یا واقعیت، مجله علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم، شماره سی و نهم و چهارم.

22. alef.ir	41. irna.ir	60. fa.alalam.ir
23. ilna.ir/new	42. jahannews.com	61. farsnews.com
24. magiran.com	43. irdiplomacy.ir	62. irinn.ir
25. isna.ir	44. dana.ir	63. irinn.ir
26. isna.ir	45. roshankhabar.com	64. irinn.ir
27. eghtesadeiranonline.com	46. rohama.org	65. noornews.ir
28. akamnews.com	47. 3neshaneh.com	66. yjc.ir
29. puiw-ir.com	48. siasatema.com	67. mashreghnews.ir
30. javanonline.ir	49. siasatema.com	68. khabaronline.ir
31. eghtesadonline.com	50. shafaf.ir	69. namehnews.ir
32. eghtesadnews.com	51. enntekhab.ir	70. iribnews.ir
33. aftar.com	52. afghanistan.shafaqna.com	71. farsnews.com
34. fa.alalam.ir	53. afghanistan.shafaqna.com	72. farsnews.com
35. baharnews.ir/v	54. shafaghna.com	73. globemuslims.com
36. football.tnews.ir	55. sedayeeghtesad.ir	74. jamnews.ir
37. tahlilpress.ir	56. seratnews.ir	75. seratnews.ir
38. pajhwok.com	57. qudsonline.ir	76. mehrnews.com
39. tadbirkhabar.com	58. fararu.com	77. mashreghnews.ir
40. taadolnewspaper.ir	59. fararu.com	78. mehrnews.com

